



Vävarstaden Borås 1871-1890 Del 12

Från Borås finns exempel på att arbetsförhållandena inte alltid var utan problem. En arbetare berättade att Norrby år 1880 besöktes av kung Oscar II. Vid den tiden hade man ännu inte infört några ventilations- eller befuktningssystem och enda möjligheten att få frisk luft i lokalerna var att öppna fönstren. Under arbetets gång var därför luften, särskilt i kardrummet, full med kringrykande fibrer. Med hänsyn därtill ansågs det inte lämpligt att hålla fabriken igång under majestätets besök. Fabriken stoppades därför i god tid före kungens ankomst, och slubberskorna utrustades av fabrikör Anders Andersson med vita rockor. Vid promenaden genom fabriken gick fabrikör Andersson bakom kungen och lade en krona åt flickorna vid varje maskin. Vid avskedet sade kungen till fabrikör Andersson: "Var rädd om dina arbetare." Ett annat problem i textilindustrin var att man för att få god styrka hos garnet behövde stor luftfuktighet. Vid torr väderlek hängde man en fuktad duk för fönstren och slog ut vatten på golvet. "Ännu 1920 måste luften i spinnerierna karakteriseras som besvärande för personalen" är ett omdöme från Väveribolaget. För att uppnå önskvärd luftfuktighet spikades fönstren igen, vilket ytterligare försämrade trivselen för de anställda. Vävningen tarvade en mycket högre fukt än spinningen. Belysning och uppvärmning skapade också problem. Värmen kom från ångpannorna och leddes i rör genom fabriken. För att kunna hålla händerna mjuka var kvinnorna tvungna att vintertid värma sig på ångrören, så att de kunde laga de trådar som gått sönder. Belysningen var länge fotogenlampor eller rovoljelampor. De var tända den mörka årstiden och fick bara tändas och släckas av förmännen.



Arbetsgivarens fasta grepp om de anställda åskådliggörs också genom en redogörelse för hur tryggbetssystemet var ordnat. Den tidens industrier fungerade också i städerna som fabriks samhällena på landet. Företaget ägde ofta de där arbetarna bodde i. De försäkringskassor som fanns mot sjukdom, arbetslöshet och för efterlevandes behov kontrollerades av företagen. I Borås fanns sådana företagskassor vid de större fabriker. I redogörelsen för sjukkassan för Borås Wäveri AB finner man att kassan bildades 1870 med start genom en grundplåt skänkt av företaget. Kassan fick medel genom inbetalningar med 50 öre per månad för män över 20 år och för övriga anställda med 25 öre. Utbetalning skedde till varje insjuknad som varit anställd tre månader efter tre dagars sjukdom. De som betalade 50 öre per månad fick 5 kronor per vecka och de som betalade den lägre avgiften fick en sjukersättning på 3 kronor per vecka. De inbetalade beloppen ansågs möjliggöra sjukersättningar för maximalt 12 veckor per år. De sjukas ekonomiska problem underlättades av att företaget stod för läkarvården. Kassans ordningsregler användes också för att stärka företagets arbetsledning. Det stadgades därför exempelvis att ingen sjukhjälp utgick för självförvårdad skada som skett därigenom att rengöring utförts av maskinerna då de varit igång. Avgiften till kassan inbetalades vid sista avlöningstillfället i månaden. Beloppen sattes in på enskilda konton på Borås Sparbank och sparbanksböckerna förvarades i företagets kassavalv. Vid en eventuell nedläggning av fabriker upphörde kassan och fondens medel skulle då delas ut. Medan alternativ till företagens kassor saknades på landsbygden hade städerna ofta frivilliga sjukkassor, de så kallade hundramannakassorna. Dessa tog in medlemmar som hade ett "stadgat yrke" och inte var äldre än 30 år. På sikt blev sådana kassor ett alternativ till de

företagskontrollerade kassorna och ett av bevisen på att stadsmiljön möjliggjorde en annan frihet gentemot arbetsgivaren än bruksorterna på landet.